

une couronne ayant la forme d'une ancre, s'il y a à la maison une jeune fille amoureuse, on donne à la couronne la forme d'un coeur etc. (p. 306).

L'auteur mentionne également la coutume des habitants de Sikinos et de Foléghandros d'emporter chez eux une icône miraculeuse de l'église, et de la garder pendant une année, ayant toujours allumée devant elle une veilleuse.

Il parle aussi d'une coutume des habitants de Sikinos qui veut que l'on sème les grains de blé avec des grains de grenade en versant en même temps du vin sur les sillons pour que la récolte soit abondante. De même il nous parle de la coutume du carnaval qui veut que les masques tirent derrière eux une charrue.

Parmi les superstitions populaires il signale les préjugés selon lequel celui qui trouve sur son chemin la peau d'un serpent peut la porter sur lui en manière d'amulette (p. 306).

En terminant l'auteur remarque que les chansons enregistrées sont pour la plupart des chansons satiriques ou des chansons sur des sujets religieux ou amoureux. Il publie la musique d'une chanson religieuse, chantée pour la fête de l'Epiphanie, et de distiques de la balançoire.

Δ'

ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ

(10-24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1966)

ΥΠΟ ΑΝΝΗΣ Ι. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑ

Συμφώνως πρὸς ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ἀριθμ. 54067/15.7.1966) ἐπραγματοποιήθη ὑπὲρ ἔμου λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καρδίτσης πρὸς μελέτην τοῦ ἐνταῦθα ἐκ παραδόσεως λαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ περισυλλογὴν σχετικῆς ὕλης. Αὕτη περιωρίσθη εἰς τὴν κωμόπολιν Μουζάκιον καὶ τὰ χωρία Ἀργιθέα (Κνίσοβον) καὶ Θεοινόν¹, εἰς τὰ δύοια λόγῳ τῆς ἀπομονώσεως αὐτῶν μέχρι

¹ Η ἀποστολὴ αὕτη ὑπῆρξε συμπληρωματικὴ προηγουμένης ἐρεύνης μου τῷ 1965 εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην· (βλ. ἀνωτέρω, σ. 236 - 247).

πρό τινος ἐκ τῶν ἀστικῶν κέντρων¹ συντηροῦνται ἀκόμη πολλὰ στοιχεῖα τοῦ κατὰ παράδοσιν λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, οἷον προλήψεις, δεισιδαίμονες δοξασίαι κ.ἄ.

Τὸ βραχὺ διάστημα (15 ἡμέραι) τῆς παραμονῆς μου ἐνταῦθα δὲν ἦτο βεβαίως ἐπαρκὲς πρὸς διεξαγωγὴν πλήρους ἔρευνης. Ἐν τούτοις ἐπετεύχθη ἡ συγκέντρωσις ἐνδιαφερούσης ὅλης, ἥ δποια, καταγραφεῖσα εἰς σελ. 321 τετραδ. σχ. 8ου μεγ., κατετέθη εἰς τὸ Κέντρον ὑπ' αὐτῷ. ἀριθμ. χειρογρ. 3026. Ἀντιστοίχως ἐπέτυχον καὶ τὴν ἡχογράφησιν μουσικῆς ὅλης ἐξ 127 μελῳδῶν δημωδῶν ἄσμάτων καὶ λαϊκῶν χορῶν, τῆς ὁποίας τὰ στοιχεῖα κατεγράφησαν εἰς τὸ βιβλίον Εἰσαγωγῆς ἀπὸ τοῦ ἀριθμ. 14074 μέχρι 14209.

Εἰς τὴν περισυλλεχθεῖσαν λαογραφικὴν ὅλην, συμπληρωματικήν, ὡς ἐλέχθη, τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην μου ἀποστολήν, περιλαμβάνονται πληροφορίαι: α') περὶ τοῦ ὑλικοῦ βίου, ἵδιᾳ τῆς κεντητικῆς, βαφικῆς, ὑφαντικῆς β') τοῦ κοινωνικοῦ (κοιν. δργανώσεως, λαϊκοῦ δικαίου, γάμου, παιδίου, τελευτῆς· γ') τοῦ πνευματικοῦ (ἄσματα 141, παραδόσεις 86, ἐπωδαὶ 12, παραμύθια 1, εἰδήσεις περὶ μαντικῆς, μαγείας καὶ δεισιδ. δοξασιῶν, λαϊκῆς λατρείας, μετεωρολογίας - ἀστρολογίας, λαϊκῆς Ἰατρικῆς² κ.ἄ.

Λίαν ἐνδιαφέρον μέρος τῆς λαογραφικῆς ταύτης συλλογῆς ἀποτελοῦν αἱ περὶ ὑφαντικῆς, βαφικῆς καὶ κεντητικῆς πληροφορίαι. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, ἔνεκα καὶ τῶν ἐπικρατουσῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, ἥσκετο ἵδιαιτέρως ἥ ὑφαντική. Πᾶσαι αἱ ἀνάγκαι τῆς οἰκογενείας ἀπὸ ἀπόψεως ἀμφιέσεως καὶ εἰδῶν θουχισμοῦ ἐν γένει ἐπληροῦντο μέχρι πρό τινος, ἐν μέρει δὲ καὶ σήμερον, διὰ τῆς οἰκιακῆς ὑφαντικῆς καὶ τῆς κεντητικῆς.

Ἐκ τῶν ὑφαντῶν τούτων, εἰς τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖται ὡς πρώτη ὅλη τὸ ἔριον τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν, ἀναφέρω ἐνταῦθα περὶ τῆς κατηγορίας τῶν καλουμένων «Θηλειαστῶν», τῶν ὁποίων ἥ ἐπιφάνεια τοῦ διακοσμητικοῦ πεδίου σχηματίζεται διὰ τῆς προεξοχῆς βρόγων (θηλειῶν) τῆς ὑφαντικῆς ὅλης. Οὗτος ἐπιτυγχάνεται ὁ σχηματισμὸς ποικιλμάτων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν κλινοσκεπασμάτων

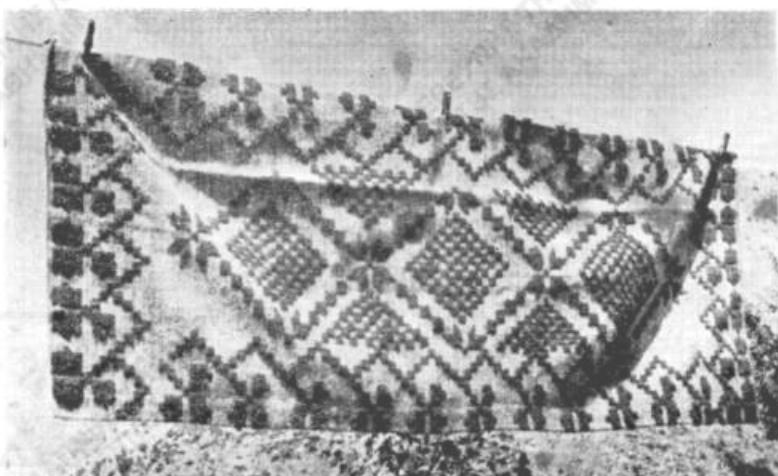
¹ Οἱ κάτοικοι τῶν ἐν λόγῳ χωρίων ἥρχοντο παλαιότερον εἰς ἐπικοινωνίαν οἰκονομικὴν καὶ ἄλλην κυρίως μὲ τὴν κοινότολιν Μουζάκιον δι' ὑποζυγίων. Σήμερον καὶ φορτηγά αὐτοκίνητα φθάνουν εἰς τὰ χωρία 'Αργιθέαν καὶ 'Ανθηρὸν πρὸς μεταφορὰν κυρίως ἐμπορευμάτων. Τὰ λοιπά χωρία ἔχακολουθοῦν νὰ στεροῦνται τῶν συγχρόνων μέσων συγκοινωνίας.

² Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης εὐχαριστῶ θερμῶς τοὺς αἰδεσιμ. κ. Βασίλειον Γῶγον μετά τῆς οἰκογενείας του καὶ 'Απόστολον Καφαούζαν, τὸν κ. πρόδεδρον τῆς κοινότητος Θεοινοῦ, τὸν κ. Θωμᾶν Σκουμιῆν, ὃς καὶ πάντας τοὺς προθύμους πληροφορητάς, οἵτινες μὲ ἐβοήθησαν παντοιοτρόπως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας ταύτης.

«μαντανίες» (εἰκ. 1), ἐπὶ τῶν ἐπὶ τοῦ τοίχου ταπήτων «πάντες» (εἰκ. 2), ὡς καὶ ἐπὶ

Εἰκ. 1. Μαντανία θηλειαστή.

Εἰκ. 2. Πάντα θηλειαστή.

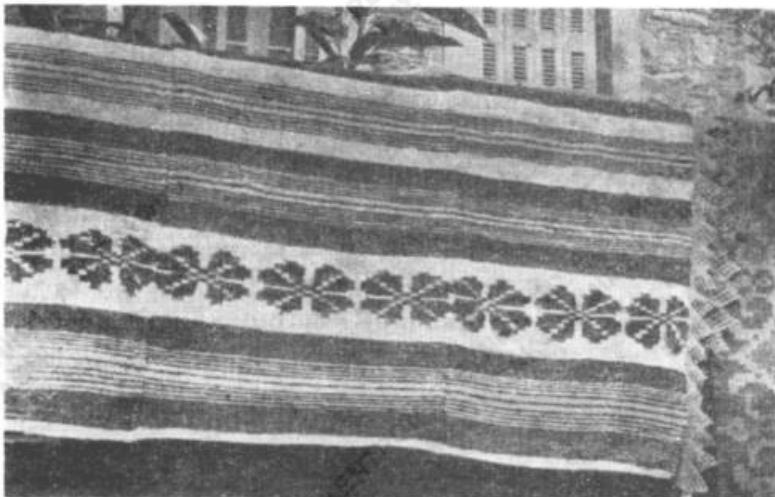
τῶν ταπητίων «ταπάκια». Τὰ ἐν λόγῳ ὑφαντά, δηλ. τὰ θηλειαστά¹, γνωστά καὶ παρὰ

¹ Βλ. καὶ "Αινῆς Ἀποστολάκη, Τὰ κοπτικὰ ὑφάσματα τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου κοσμητικῶν τεχνῶν, ἐν Ἀθήναις 1932, σ. 24 - 32.

τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα λάσια¹, ναρθήκια² παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ἀπαντῶνται ἔτι ἐν Κρήτῃ³, Μακεδονίᾳ⁴, Θράκῃ κ.ἄ.⁵.

Τὸ διακοσμητικὸν θέμα τῆς «πάντας» (εἰκ. 2) εἶναι «κλειδωνιὰ κὶ μπουρτούρα... τὸ κλῆμα» (βλ. χειρ., σ. 11, Ἀργιθέα Καρδίτσης). Κληματίδες μετὰ φύλλων κ.ἄ. ἀποτελοῦν ἐπίσης τμῆμα συνθέσεως καὶ εἰς τύπον «σκουλλάτου» τῆς Κρήτης⁶.

Διάκοσμον φέρουν καὶ ἄλλα εἴδη ὑφαντῶν, ὡς οἱ «μπαχτές», οἱ «μαντανίες», τὰ «προυσκέφαλα» (=μαξιλάρια) κ.ἄ. Ἡ διακοσμητικὴ τῶν ὑφαντῶν τούτων εἰς τὴν ὑπὸ ἔξετασιν πέριοχήν, ἀφορμηθεῖσα τὸ πρῶτον ἐκ τῆς ἀπεικονίσεως φυσικῶν προτύπων, ἔξειλίχθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς σχηματικήν, ἐπιδιώκουσαν τὴν ἀρμονίαν τῶν γραμμῶν. Αἱ ἀπεικονίσεις φυτῶν ἔνεκα τῆς ἀτελοῦς κατασκευῆς των παρε-

Εἰκ. 3. Μαντανία μὲ κέντημα «ντομάτα».

μορφώθησαν διὰ τοῦ χρόνου εἰς ἀπλούστερα σχήματα, αἰσθητικῶς μακρὰν τοῦ φυσικοῦ προτύπου. Θέματα δηλ., οἷον τὰ «ντομάτα», «μαργαρίτα», «κλῆμα» ἀποτελοῦνται ἐξ ἀπλῶν σχηματικῶν μορφῶν, ἦτοι γραμμικῶν συναρμογῶν. Ποίκιλμα

¹ Πολυδεύκους, 'Ονομαστ. VII, 74 «Θεόπομπος δὲ ἐν Ὁδυσσεῖον ἐπὶ διακόνου ἔφη, λάσιον ἐπιβεβλημένος, λάσια δὲ ἐκάλουν τὰς μαλλοὺς ἔχοντα χειρόμακτρα, ὡς ἀπὸ τῆς δασύτητος, ὥστε οὐδὲν κωλεῖ τὰς ὁνομαζομένας μαντείλας καλεῖν οὔτε». Πρβλ. καὶ "Αιναν Ἀποστολάκι, ἔνθ' ἀν., σ. 25.

² Φαιδ. I. Κουκουλέ, Συμβολὴ εἰς τὸ περὶ Βυζαντινῶν φορεμάτων κεφάλαιον, 'Ἐπετ. Εταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν, τόμ. ΚΔ' (1954), σ. 18.

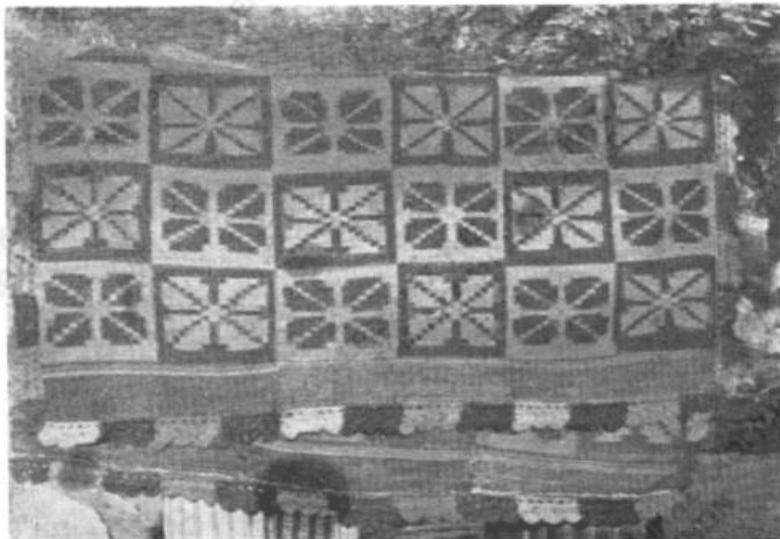
³ βλ. "Αινης Ἀποστολάκι, ἔνθ' ἀν., σ. 30.

⁴ βλ. "Αλκης Κυριακίδου - Νέστορος, Τὰ ὑφαντὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, Αθήνα 1965, σ. 24, 42.

⁵ βλ. 'Αγγελικῆς Χατζημιχάλη, Σαρακατσάνοι, τόμ. Α', μέρ. α', Αθήνα 1957, σ. ρκς'-ρκη'.

⁶ βλ. "Αινης Ἀποστολάκι, ἔνθ' ἀν., σ. 30.

«ντομάτα» φέρει π.χ. ή «μαντανία» εἰς Μουζάκιον (εἰκ. 3) καὶ εἰς Ἀργιθέαν (εἰκ. 4). Τοῦτο εἰς τὴν πρώτην εἰκόνα ὑπάρχει ἀνω καὶ κάτω, εἰς δὲ τὴν δευτέραν

Εἰκ. 4. Μαντανία ὄλοκέντητος μὲ «ντομάτα».

ή «μαντανία» είναι ὄλοκέντητος πλαισιουμένη διὰ διττῆς δαντέλλας (βλ. χειρ., σ. 13).

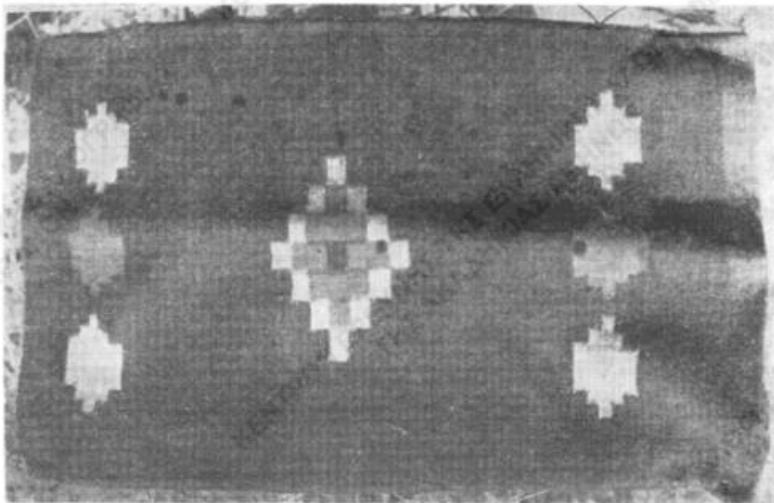
Τὸ «χιράμ» (εἰκ. 5) ἔχει ποίκιλμα «σταυρωτὸ» καὶ τὸ «προσκέφαλο κλει-

Εἰκ. 5. «Χιράμ» σταυρωτό.

δωνιά» (εἰκ. 6). Παρόμοια πρὸς αὐτὰ σχηματικὰ διακοσμητικὰ θέματα φαίνεται

ὅτι ἀπαντοῦν καὶ παρ^ο Ἀλβανοῖς εἰς τὰς περικνημῖδας ἐν γένει τῶν χωρικῶν¹, ὡς καὶ εἰς περιζόματα γυναικῶν τῆς περιοχῆς Shpati².

Εἰκ. 6. Προσκέφαλο «κλειδωνιά».

Ἐκ τῶν λατρευτικῶν ἔθιμων ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέροντα είναι τὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς τελούμενα: «Τ' ἁ Γονοκλισᾶς» (Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς) φόρτας πᾶμι στὴν ἵκκηλησιά, πάλρουνμι καὶ φύλλα ἀπὸν καφν' ἀ κ' ὑστιφα αὐτὰ τὰ βάνουνμι μέσα στὰ προικιά, γιὰ νὰ μὴ τὰ τρώῃ οὐδὲ σκόφους (χειρ., σ. 139, Θεοινόν)³. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀπαντώμενον, ὃσον γνωρίζω, καὶ εἰς τὸν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας Ἐλληνισμὸν (Φαράσων⁴, Σινώπης τοῦ Πόντου⁵), τὴν Θράκην⁶, τὴν Βορειοδυτικὴν Μα-

¹ Βλ. Albanian popular motives textiles and needwork, Tirana 1959, State university of Tirana institute of History and language section of Ethnology, σ. 5 καὶ εἰκ. 139.

² Βλ. ἔνθ' ἀν., σ. 3 καὶ εἰκ. 44.

³ Πρθβλ. καὶ τὴν παρὰ Γερμανοῖς κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἅγιου Ιωάννου (24 Ιουνίου) χρῆσιν καρυοφύλλων κατὰ τοῦ σητός. (Βλ. εἰς Hand. d. deutsch. Abergel., τόμ. IX, στ. 75).

⁴ Βλ. Δ. Λουκοπούλου - Δ. Πετροπούλου, Ἡ λαϊκὴ λατρεία τῶν Φαράσων, Ἀθήνα 1949, σ. 123.

⁵ ΚΛ., ἀρ. 1151, σ. 89 (συλλ. Μ. Λιουδάκη, 1938), ΚΛ, ἀρ. 1141, σ. 144 (συλλ. Μ. Λιουδάκη, 1938).

⁶ Βλ. Στίπ. Κυριακίδου, Δεισιδαιμονία καὶ δεισιδαιμονες συνήθειαι ἐκ Γκιουμουλτζίνας τῆς Θράκης, Λαογραφ., τόμ. 2 (1910), σ. 406, ἀρ. 15. Ἐλπ. Σταμούλη - Σαραντῆ, Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Θράκης, (εἰς τοὺς Σάκκους), Θρακικά, τόμ. 2 (1929), σ. 145, 29. Θεολ. Βαφειάδη, Δημόδεις δοξασίες καὶ δεισιδαιμονες συνήθειες ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη, Θρακικά, τόμ. 1 (1928), σ. 191, 15. ΚΛ., ἀρ. 2392, σ. 180 (συλλ. Στεφ. Ἡμέλλουν, Ἀβδηρα Θράκης, 1961).

κεδονίαν, (‘Αρνισσαν Ἐδέσσης)¹ καὶ εἰς Νεγάδες Δωδώνης² ἔχει, ὡς νομίζω, ἀποτελεστικὸν καὶ εὐετηρικὸν σκοπόν. Κατὰ τὴν λαϊκὴν πίστιν τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἵδιᾳ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς γονυκλισίας, αἱ ψυχαὶ αἱ δύοιαι ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἔχουν ἔξελθει ἐκ τοῦ Ἀδου ἐπιστρέφουν εἰς αὐτόν³ αὗται δὲ δύνανται νὰ ἐπιφέρουν κακόν⁴. Πρὸς ἀποτροπὴν τούτου κρατοῦν πιθανῶς τὰ φύλλα ἢ τοὺς κλάδους τῆς καρύας, ὥστε «μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναικες σπῶντες κλάδους καρυδέας τύπτοντι δὶ αὐτῶν ἐπὶ τῶν ρώτων ἀλλήλων» (‘Ἄνω Ἀμισὸς Πόντου’)⁵ ‘Ἐπίσης τὴν πρωῖαν ‘παῖδες φέρουσι καρυδόφυλλον, διὰ τούτου δὲ ἔχει φύτευσι τοῖς ἄλλοις, ὅπερ θεωροῦσιν ὡς μεγάλην εὐτυχίαν, οἱ λαμβάνοντες δὲ πιύουν πρὸς ἀπαλλαγὴν’ (Σινώπη)⁶. Σημειοῦμεν ὅτι καὶ παρ’ ἄλλοις λαοῖς τὰ φύλλα τῆς καρύας χοησιμοποιοῦνται ὡς ἀποτρεπτικὸν καὶ εὐετηρικὸν μέσον, ὡς παρὰ τοῖς Γερμανοῖς κατὰ τὴν πίστιν τῶν δύοιων ὁ φέρων φύλλα καρύας προφυλάσσεται ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν δαιμόνων⁷, θεωρεῖται δ’ αὕτη σύμβολον ὑγείας⁸. Εἰς τὴν Γαλλίαν τοποθετοῦνται φύλλα καρύας ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν στάβλων κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἅγιου Ιωάννου (24 Ιουνίου) δύοις πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κακοῦ⁹.

Ἐκ τῶν θεσμῶν τοῦ λαϊκοῦ δικαίου σημειῶ τέλος τὸν τῆς ἀδελφοποιίας (σταυραδελφοὶ γιᾶ βλαμάδις), τῆς δύοις ἢ σύστασις γίνεται κατὰ τὸ ἀκόλουθον τυπικόν. Διὰ «νὰ γίν’ τι σταυραδέφρια πρέπ’ νὰ εἴη ἔνα κονρίτος¹⁰ κὶ δέκα π’ διά. Αὐτοὶ οὖλ’ μαζὶ πᾶντι σιήν ἰκαλησιά. Κεῖ οὖν παπᾶς παίρνει κὶ τ’ οὐλοὺς μαζὶ κι τ’ οὐλοὺς διαβάζει μιὰ εὐχή. Αὐτοὶ δὲ μαλώνουν ποτέ, εἴραι καλύτεροι ἀπὸν ἀδέρ-

¹ Βλ. Γ. Κ. Σπυριδάκην, εἰς ‘Ἐπετηρ. Λαογρ. Ἀρχείου, τόμ. ΙΙ’ - ΙΔ’, 1962, σ. 379 (= ΚΛ, χειρ. ἀρ. 2394, σ. 123).

² ΚΛ, ἀρ. 1570, σ. 558,5 (συλλ. Μ. Οίκονόμου, 1939).

³ ΚΛ, ἀρ. 2385, σ. 72, 101 (συλλ. Γεωργ. Γιαννούχου, Καλομοῖρα Καλαμπάκας, 1961) ΚΛ, ἀρ. 1982, σ. 8 (συλλ. Α. Σκλιούμπα, Κονιάτη Ελασσόνος, 1952).

⁴ ΚΛ, ἀρ. 242, σ. 175, 160 (συλλ. Ἐλ. Παπανανιάδου, 1896) ‘Αναφέρεται δὲ ὅτι ἡ παροιμία «Βάλε τὸ καρυδόφυλλο, φάε τὴν ἔβδομάδα» προηῆθεν ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς τοποθετοῦν καρυδόφυλλα εἰς τὸν κόλπον τοῦ σώματος ὡς ἰαματικὰ (Βλ. Α. Α. Παπαδοπούλου, Παροιμίαι, ‘Ἀρχ. Πόντου, τόμ. Α’, 1928, σ. 79). Περὶ μαστιγώσεων διὰ κλάδων δένδρων, ἔχουσῶν ποικίλους σκοποὺς βλ. προχείρως Γ. Α. Μέγα, ‘Ελληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας, Αθῆναι 1957, σ. 48, 56, 57, 72, 134, 144, 192.

⁵ ΚΛ, ἀρ. 935, σ. 16 (συλλ. Π. Χορτοπούλου, 1876).

⁶ Βλ. εἰς Hand. d. deutsch. Abergl., τόμ. ΙΧ, στ. 74.

⁷ Βλ. ἔνθ’ ἀν., στ. 79.

⁸ Βλ. ἔνθ’ ἀν., στ. 76.

φια τ' ἀδέρφια μποροῦν νὰ μαλώσῃ αὐτοὶ ποτὲ δὲν μαλάνοντι. Τοὺς κουράτους ἵκεται δὲν κάνῃ πιὰ νὰ τοὺς παντριφτῇ κανένας ἀλλ' αὐτούς, γιατὶ εἰνι συγγένια καλύτεροὶ καὶ ἀπὸ ἀδέρφια» διὰ τοῦτο «σταυραδέρφια γίγονται καὶ καὶ ποὺ εἰνι ἀπονφασισμένη μὲν καὶ καίνους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ θὰ γίνεται σταυραδέρφοι νὰ μὴν μαλώσῃ πὲ πάντα νὰ προνοστατεῖται οὐδὲ ἔνας τοὺν ἄλλου» (χειρ., σ. 108, Θερινόν)².

RÉSUMÉ

**Mission folklorique dans la province de Karditsa en Thessalie
(10 - 24 juillet 1966)**

par Anna Parapichael

L'auteur qui a travaillé dans la région de Karditsa où elle a réuni un intéressant matériel folklorique, noté dans un cahier de 321 pages et réalisé 127 enregistrements de chants et danses populaires, expose les résultats de ses recherches folkloriques. Commentant les renseignements obtenus sur le tissage, la teinturerie et la broderie, elle étudie plus particulièrement les étoffes tissées d'une façon spéciale et nommées «θηλειαστά», dont la surface est décorée de lacets de laine brute qui ressortent de l'étoffe. On tisse ainsi des couvertures de lit décorée etc. (voir fig. 1 et 2).

Ce procédé de tissage était connu des anciens Grecs sous le nom de «λάσια». (voir p. 311 note 1).

Ces motifs décoratifs étaient initialement faits sur des modèles naturels et réalistes mais ont évolué par la suite vers un art géométrique, cherchant uniquement l'harmonie de lignes. Il semble que certains de ces motifs décoratifs soient connus en d'autres pays balkaniques, comme p. ex. en Albanie. (voir, pp. 312-313).

Parmi les coutumes du culte, elle examine une coutume de la Pentecôte. Pendant cette fête ceux qui vont à l'église portent avec eux des feuilles de noyer, qu'on tient en mains pendant toute la messe. Selon la

² Περὶ τοῦ ἑθίμου γενικῶς ἴδε Γεωργ. Μιχαηλίδον - Νονάρον, Περὶ ἀδελφοποιίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ τῷ Βυζαντίῳ, τόμος Κωνστ. Ἀρμενοπούλου, Ἐπιστ. Ἐπετ. Νομ. Σχολ. Πανεπ. Θεσσαλονίκης, τόμ. ΣΤ', Θεσσαλονίκη 1952, σ. 251 κ.έξ.

croyance populaire, ce jour-là les âmes des morts, qui depuis Pâques étaient libres sur la terre, retournent dans l'Hadès, et pour se protéger probablement des maux qui pourraient leur arriver de la part des morts, ceux qui vont à l'église tiennent en mains des feuilles ou des branches de noyer.

D'autres peuples utilisent aussi des feuilles de noyer comme moyen de conjurer les maléfices ou comme porte-bonheur.

Parmi les institutions sociales (θεσμοί;) l'auteur mentionne celle de la liaison de deux personnes par une amitié indissoluble (ἀδελφοποιία). Dans cette région l'acte de cette union est consacré par un prêtre dans une église, avec un cérémonial spécial.

Ε'

ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΧΑΣ Ν. ΓΡΕΒΕΝΩΝ

(25 ΙΟΥΛ. - 15 ΑΥΓ. 1966)

ΥΠΟ ΑΓΓ. Ν. ΔΕΥΤΕΡΑΙΟΥ

Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 54067/66 ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν εἰργάσθη κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, ἵτοι ἀπὸ 29 Ιουλίου μέχρι καὶ 15 Αὐγούστου, εἰς τὰ χωρία Δοτσικόν, Μεσολούριον καὶ Ἀγιον Γεώργιον¹ (πρόην Τσούρχλι) τῆς περιφερείας Γρεβενῶν.

Ἐκ τῆς θέσεως τῶν συνοικισμῶν τούτων παρὰ τοὺς πρόποδας καὶ τὰς κλιτῖς λόφων τῆς δασώδους ὁροσειρᾶς τοῦ Σμόλικα² (ὑψ. 2636 μ.), οἵ κάτοικοι ἀσχολοῦνται βιοποριστικῶς εἰς τὴν ὄλοτομίαν, κατὰ κύριον δὲ λόγον εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

Ἐνεκα τῆς βουνώδους, ἀνωμάλου δὲ οὔτω διαμορφώσεως τοῦ ἔδαφους, ἥ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν συνοικισμῶν γίνεται δὲ ἡμιόνων μέσῳ ἀτραπῶν καὶ ἐπικινδύνων διαβάσεων, διακόπτεται δὲ κατὰ τὸν χειμῶνα λόγῳ τῶν χιόνων. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπομονώσεως τῆς ἐρευνηθείσης περιοχῆς δὲ οἰκογενειακὸς βίος, ἥ

¹ Περὶ τῆς νῦν ὀνομασίας τοῦ χωρίου βλ. Χρ. Μ. Ἐγιαλείδου, 'Η Πίνδος καὶ τὰ χωριά της Σπήλαιον - Γρεβενά - Σαμαρίνα, 'Αθῆναι [1951], σ. 74 - 75. (Βλ. καὶ κατωτέρω ἐν σελ. 325-326 παρούσης ἐκθέσεως).

² Βλ. Μ. Γ. Δήμητρα, 'Αρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας, 'Αθῆναι 1870, σ. 44.